

UNIVERSITATEA OVIDIUS DIN CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL FILOLOGIE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

LONDON AS PALIMPSEST:
GEOGRAPHIES OF MEMORY AND POSTWAR URBAN
REGENERATION IN RECENT BRITISH LITERATURE (1975-2005)

LONDRA CA PALIMPSEST: GEOGRAFII ALE MEMORIEI ȘI REGENERAREA URBANĂ
POSTBELICĂ ÎN LITERATURA BRITANICĂ RECENTĂ (1975-2005)

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. Adina Ciugureanu

Student doctorand:

Cojocaru Alina

CONSTANȚA

2019

CUPRINS

Introducere

Capitolul 1. „Fiecare poveste este o poveste de călătorie – o practică spațială”: abordări textuale ale geografiilor memoriei

- 1.1. O scurtă istorie a turnurii spațiale: de la psihogeografie și producerea spațiului la geografii postmoderne
 - 1.1.1. Dialectica spațialității
 - 1.1.2. Spațialitate și distribuția puterii
 - 1.1.3. Experimentarea orașului. Interacțiuni senzoriale și perceperea spațiului urban
- 1.2. Geografii citadine imaginare: o abordare geocritică a literaturii
 - 1.2.1. Universuri intermediare: spații reale și spații literare
 - 1.2.2. Perindarea, cartografierea și scrierea orașului: geocritică, cartografiere literară și geografie literară
- 1.3. Cartografierea terenurilor fizice și psihologice: disoluții urbane, semantica memoriei și a spațiului
 - 1.3.1. Reprezentări ale memoriilor
 - 1.3.2. Memorii ale conflictelor și conflicte ale memoriilor
 - 1.3.3. Disoluții spațiale și semantica spațiilor goale

Capitolul 2. Prezența trecutului: geografii ale memoriei și ale mitului în Londra (*Hawksmoor* și *City of the Mind*)

- 2.1. Cartografierea memoriei și a mitului în Londra sub administrația Thatcher
 - 2.1.1. Londra sibilică: manifestări spațiale ale memoriei și mitului
 - 2.1.2. Voyeur și flâneur: călătorii în orașul simultaneității
- 2.2. Cartografierea orașului: de/reconstrucția districtului East End
 - 2.2.1. Heterotopii sacre și locuri ale memoriei
 - 2.2.2. „Însă despre aceasta voi vorbi din nou într-un alt loc”: Londra și mitul eternei reîntoarceri

Capitolul 3. Încălcarea granițelor topolingvistice prin reteritorializarea ironică a Londrei (*White Teeth* și *Small Island*)

- 3.1. „Un străin într-un ținut străin”: reteritorializarea spațiului public/domestic și recartografierea Londrei de către imigranți
 - 3.1.1. Granițe topolingvistice: interacțiuni spațiale și perturbări culturale în Londra postbelică
 - 3.1.2. Țara mamă și deteritorializarea intelectuală
- 3.2. Spații terțe și non-locuri în Londra multiculturală
 - 3.2.1. Importanța cardinală a punctelor cardinale: contraste topografice între nordul/sudul, estul/vestul și centrul/periferia Londrei
 - 3.2.2. Un oraș marcat de origini și rute: hibriditatea și eterogenitatea Londrei

Capitolul 4. Habitus entropic și dreptate spațială în Londra gentrificată (*Mother London* și *High-Rise*)

4.1. Noul val de călătorii în spațiile interioare vătămate din Londra de Est și Londra de Vest

4.1.1. Zona docurilor din East End, între progres și distrugere: habitus și arhitectură în *High-Rise*

4.1.2. Proiecte imobiliare ulterioare bombardamentelor: zgârie-nori și simulări urbane în *Mother London*

4.2. Reconstrucții urbane și gentrificarea ca invazie: spații acustice, vizuale și cognitive

4.2.1. Ascensiuni sociale, corpuri în cădere: de la supropopularea urbană la disonanță și lupta de clasă în *High-Rise*

4.2.2. Babel sau balbism? Rezistența la gentrificare prin memorie polifonică și arheologie mitică în *Mother London*

Capitolul 5. Londra, un spațiu al terorii? (*Saturday* și *The Good Terrorist*)

5.1. Orașul specular în spațiile private

5.1.1. (Di)soluții urbane: casa de pe strada Old Mill, numărul 43

5.1.2. Revendicarea simbolică a orașului: Fitzroy Square

5.2. Orașul spectacular în spațiile publice

5.2.1. De la marginalizare la radicalizare: cartografierea traumei și a memoriilor conflictuale

5.2.2. (Di)simulări urbane: terorism și reziliența infrastructurală

Concluzie

Bibliografie

REZUMAT

Cuvinte cheie: geocritică, geografii ale memoriei, palimpsest, mitopos, mnemotopos, topolimbaj, habitus entropic, orașul spec(tac)ular.

Lucrarea de față propune o nouă abordare interdisciplinară a reprezentărilor Londrei în literatura britanică recentă prin explorarea interreferențelor dintre realitate și ficțiune în cartografierea imaginarului urban. Cercetând spațiul narativ și geografia acestuia (în greaca antică γεωγραφία - „scrierea despre pământ”), o analogie poate fi realizată între strategiile textuale și tehnicile de cartografiere. Literatura funcționează ca o hartă întrucât aceasta prezintă cititorilor numeroase locuri imaginare, oferind descrieri și puncte de reper concepute pentru a îi ghida prin universurile create. În consecință, examinarea narațiunilor ca hărți cognitive produse de către scriitori/cartografi le va evidenția ca rezultate ale unei geografii care provine atât din realitate cât și din ficțiune însă există independent de aceste două instanțe.

Integrând geocritica, studiile literare privind spațialitatea și studiile despre memorie, investighez Londra atât ca o construcție spațială narativă cât și ca un oraș real care stă sub semnul regenerării urbane. Luând în considerare pletora de opere literare care gravitează în jurul cartografiei citadine și complexitatea cadrului teoretic și conceptual, cercetez un segment specific a dimensiunilor etalate de către metropolă în ficțiune. Această teză de doctorat inițiază o analiză geocritică a Londrei în literatura britanică recentă, publicată între anii 1975-2005, explorând reprezentările literare ale restructurărilor urbane reale impulsionate de către proiectele menite să revitalizeze districtele Londrei afectate de război și sărăcie, reteritorializarea și recartografierea metropolei de către imigranți, gentrificarea și dislocarea comunităților, precum și disoluțiile urbane cauzate de terorism. Susțin că ficțiunea plasată în Londra, scrisă la cumpăna dintre milenii, redă o perioadă caracterizată de re/deconstrucție urbană, accentuând structura de palimpsest a Londrei care devine o imagine centrală în selecția de opere literare. Precum sugerează și titlul, Londra este interpretată ca un palimpsest predispus la oblitterare ce a fost reconstruit însă păstrează urme ale trecutului încorporate în țesutul urban al orașului. Contest de asemenea preeminența organizării temporale a cunoașterii și afirm că spațialitatea creează modalități alternative de analiză.

Întrebările de cercetare adresate cu privire la complexitatea discursivă și estetică a Londrei sunt următoarele: Ce aspecte ale metropolei londoneze evidențiază recente reconfigurări spațiale, mentale și sociale resimțite de către oraș? Cum este cartografia folosită pentru a negocia legătura dintre efectele metamorfozante ale reconstrucțiilor asupra proiectării urbane și schimbările în modul de experimentare a orașului? În ce măsură caracterul deconcertant al trecutului personal și colectiv afectează conotațiile atribuite metropolei multiculturale? Cum mediază hărțile cognitive invocate în romanele selecționate geografiile imaginare ale Londrei contemporane? Pentru a răspunde acestor întrebări, am urmărit următoarele obiective ale cercetării: să furnizez o sinteză teoretică a abordărilor textuale privind geografiile memoriei, să analizez incursiunile psihogeografice în Londra, perceput ca un oraș care este supus unui proces de restructurare însă își păstrează heterotopiile sacre și locurile memoriei, să analizez reteritorializarea ironică a Londrei de către imigranți, să investighez habitusul entropic ce rezultă din urmărirea „judiciozității” repartizării spațiale în Londra gentrificată iar în final să examinez spacularitatea urbană și spectaculozitatea simulărilor urbane spre a adresa problematica recentă a portretizării Londrei ca un presupus spațiu al terorii.

Caracterul inovator al acestei teze de doctorat constă în reconsiderarea spațiilor literare prin prisma noului domeniu al geocriticii și a studiilor literare privind spațialitatea, asociate cu studiile despre memorie, ceea ce permite o viziune interdisciplinară asupra teritoriilor fizice și psihologice proprii oricărui oraș. De asemenea, contribui la dezvoltarea domeniului de cercetare propunând și dezvoltând o serie de concepte originale: mitopos, mnemotopos, topolimbaj, habitus entropic, oraș spec(tac)ular. Utilizând aceste concepte originale, examinez modul în care orașul funcționează ca un depozitar al memoriilor și o cale de acces către trecut, ca element structural în narațiune și ca un spațiu capabil să producă nenumărate geografii predispuși fiind, însă, la distrugere. Pe parcursul acestei cercetări, o atenție specială este oferită practicilor arhitecturale și proiectării urbane survenite ulterior unei perioade de distrugere și reconstrucție în relație cu experiența citadină individuală.

Sursele primare folosite în cercetare includ romanele *Hawksmoor* (1985) de Peter Ackroyd, *City of the Mind* (1991) de Penelope Lively, *White Teeth* (2000) de Zadie Smith, *Small Island* (2004) de Andrea Levy, *High-Rise* (1975) de J.G. Ballard, *Mother London* (1988) de Michael Moorcock, *The Good Terrorist* (1985) de Doris Lessing și *Saturday* (2005) de Ian McEwan. Raționamentul din spatele alegerii acestui corpus literar a fost acela de a restrânge selecția de

romane pe baza unui set de criterii. În primul rând, toate romanele sunt plasate în Londra și explorează călătoriile literale sau metaforice ale personajelor prin oraș. În al doilea rând, romanele au fost publicate între anii 1975 și 2005 în timp ce evenimentele narate redau o portretizare a peisajului urban și cognitiv, a atmosferei, stilului de viață și a personajelor în contextul regenerării urbane a Londrei. Întrucât spațiul este centrul atenției, propun ideea că ficțiunea plasată în Londra poate fi citită ca o sursă epistemică transistorică privind spațialitatea care reliefează un model atemporal de distrugere și renaștere. În al treilea rând, propun o analiză care explorează operele scriitorilor relevanți pentru scena culturală britanică, laureați a premii literare, asigurând un echilibru de gen între scriitori cu scopul de a conferi o perspectivă eterogenă, păstrând în același timp un fir narativ comun.

Sursele secundare care au fost esențiale în redactarea acestei teze de doctorat includ lucrarea de pionierat *Geocriticism: Real and Fictional Spaces* (2011), scrisă de Bertrand Westphal și *Spatiality* (2013) de Robert T. Tally care fac referință la principalele filoare teoretice și evoluții conceptuale propuse de academicieni pentru a investiga punctul de întâlnire dintre literatură și geografie în căutarea unor modele recurente care contribuie la producerea unui spațiu. Turnura spațială a fost stimulată de schimbările ce au avut loc după cel de-Al Doilea Război Mondial. Luând în considerare metamorfoza orașelor într-o „epocă a simultaneității” (Foucault 22), definită de incertitudine și incredulitate în progresul istoric, Tally explică faptul că punctul de interes s-a deplasat în direcția reevaluării și reinterpretării spațiului. Lucrarea de față relevă natura proteică a Londrei a cărei transformare recentă într-un oraș asaltat de zgârie-nori și clădiri turn a fost determinată de schimbări care își au sorginea în Blitzkrieg.

Incursiunea în studiile despre memorie a utilizat sursa secundară esențială reprezentată de *Present Pasts: Urban Palimpsests and the Politics of Memory* (2003), scrisă de Andreas Huyssen de la care împrumut principiul călăuzitor al orașului palimpsest. Conceptul de palimpsest implică faptul că spațialitatea, literatura și memoria folosesc procedee similare, precum planificarea, structurarea, pastișa, codarea și decodarea. Implicațiile locurilor memoriei preconizate de Pierre Nora, locuri care se comportă ca arhive ale memoriilor colective, sunt încadrate în cercetare. Instrumentele conceptuale subsidiare sunt „memoria colectivă”, propusă de Maurice Halbwachs în studiul *The Collective Memory* (1980), referitoare la narațiunile încastrate în țesutul urban al orașului, precum și ideea de „rană dublă” introdusă de Cathy Caruth potrivit căreia granițele dintre trecut și prezent se năruie. Conceptele menționate anterior rezonează cu noțiunea de „spații terțe”

ale hibridității culturale elaborată de Homi Bhabha, „deteritorializarea” introdusă de Gilles Deleuze și Félix Guattari și „non-locurile” propuse de Marc Augé. Tensiunea postbelică exercitată asupra spațiului, investigată prin utilizarea noțiunii de hiperrealitate a lui Jean Baudrillard din studiul *Simulacra and Simulation* (1981), reverberează în conceptul de habitus din *The Logic of Practice* (1992) a lui Pierre Bourdieu, pe care îl asociez cu spațiile interioare și entropie (J.G. Ballard). Punctul de convergență ale acestor concepte constă în impactul pe care conflațiile globale le au asupra teritoriilor fizice și psihologice care se întrepătrund în cadrul citadin.

Primul capitol al aceste teze de doctorat, „«Fiecare poveste este o poveste de călătorie – o practică spațială»: abordări textuale ale geografiilor memoriei”, propune o abordare interdisciplinară care asociază studiile despre memorie cu geocritica și studiile literare privind spațialitatea. Analiza teoretică efectuată avansează ideea că noțiunea de spațiu reprezintă un principiu organizator în orice operă literară care poate fi citită simultan ca narațiune și ca o hartă prin intermediul căreia memoria colectivă și personală a protagoniștilor este manifestată în pofida disoluțiilor arhitecturale la care este supus orașul. În primul subcapitol, „O scurtă istorie a turnurii spațiale: de la psihogeografie și producerea spațiului la geografii postmoderne” (1.1), propun o sinteză a turnurii spațiale, de la psihogeografia derivelor și deturnărilor efectuate de flâneur, propusă de Guy Debord, comparația dintre spațiu și loc realizată de Michel de Certeau, heterotopia elaborată de Michel Foucault și triada spațiului trăit/perceput/conceput, introdusă de Henri Lefebvre (*The Production of Space*), până la geografii postmoderne ce includ concepte precum cartografierea cognitivă elaborată de Fredric Jameson (*Postmodernism, Or, the Cultural Logic of Late Capitalism*) și noțiunea de „dreptate spațială” introdusă de David Harvey (*Social Justice and the City*) și dezvoltată de Edward Soja (*Seeking Spatial Justice*). Demonstrez faptul că spațiul este inextricabil întrețesut în structura narativă, în interacțiunile sociale și în practicile culturale portretizate textual. Examinând spațiul citadin, scoaterea în evidență doar a itinerariului parcurs de personaje trece cu vederea descrierea spectrului larg de interacțiuni sociale și procese cognitive pe care îl implică experiența cotidiană. Așadar, cartografierea Londrei presupune de asemenea trasarea unei geografii a distribuției puterii și urmărirea unui filon de gândire care oferă coeziune componentelor sale structurale.

Totodată, subcapitolul „Geografii citadine imaginare: o abordare geocritică a literaturii” (1.2) subliniază principiul subiacent al analizei geocritice. În completarea studiilor lui Westphal și Tally, fac referire la spațiu ca o experiență senzorială în concepția lui Paul Rodaway și Sten Pultz

Moslund, la relația dintre conștiință și spațiu în accepțiunea lui Eric Prieto, precum și analogia realizată de Marc Brosseau între operele literare și geografie. Inferez că autorul poate fi considerat un creator de lumi care făurește, folosind unealta limbajului, hărți metaforice și traiectorii spațiale. În cel de-al treilea subcapitol, „Cartografierea terenurilor fizice și psihologice: disoluții urbane, semantica memoriei și a spațiului” (1.3), dezvolt teoria geocritică prin corelarea acesteia cu studiile despre memorie, observând legăturile dintre memorie, spațiu și disoluțiile urbane. Traversând Londra, protagoniștii înregistrează și cartografiază modificările teritoriilor manifeste și psihologice, ambele predispuse la colaps.

Al doilea capitol, „Prezența trecutului: geografii ale memoriei și ale mitului în Londra (*Hawksmoor* și *City of the Mind*)”, examinează Londra ca un spațiu contestat, oscilând între nivelurile de semnificație istorice și mitologice, personale și colective, publice și ezoterice care edifică peisajul urban ca un palimpsest. Cele două puncte de interes ale investigației mele sunt, pe de o parte, geografiile memoriei și manifestările spațiale ale mitului în Londra sub administrația Thatcher în măsura în care Londra este prezentată în ambele romane ca un oraș simultan, un loc unde totul se petrece concomitent, reminiscență a unui model spațial borgesian, iar pe de altă parte urmăresc cartografierea orașului ulterior distrugerii și reconstruirii districtului East End. În subcapitolul „Cartografierea memoriei și a mitului în Londra sub administrația Thatcher” (2.1), propun două concepte originale: *mitopos* și *mnemotopos*. Alcătuiesc termenul *mitopos* prin combinarea echivalentelor din limba greacă a cuvintelor „poveste” („*mythos*”) și „loc” („*topos*”). Observ că portretizarea Londrei ca *topos* înzestrat cu atribute mitice, supranaturale, eterne își găsește epitomul în cele șapte biserici proiectate de Nicholas Dyer, alter ego-ul arhitectului Nicholas Hawksmoor. Dimpotrivă, descriu casele Cobham și Frobisher, concepute de către Matthew Halland într-un singur termen ca manifestări ale unui *mnemotopos*. Termenul *mnemotopos* își are originile în juxtapunerea prefixului „*mnemo*”, derivat din echivalentul din limba greacă a cuvântului „memorie” („*mnēmē*”) și a cuvântului „*topos*”, sau „loc”. În consecință, demonstrez că Londra poate fi interpretată la granița dintre memorie și mit.

Subcapitolul „Cartografierea orașului: de/reconstrucția districtului East End” (2.2) întrebuințează dihotomia sacru-profan, introdusă de Mircea Eliade, pentru a analiza tipologiile arhitecturale reprezentative zonei East End. Întrebuințez termenul de heterotopie sacră pentru a mă referi la cele șapte biserici din romanul *Hawksmoor* care funcționează ca o cale de acces către un alt nivel existențial. Prin intermediul spațiului hierofaniile survin odată ce sacrul irupe pentru a

facilita o eternă reîntoarcere. Locurile memoriei identificate în casele istorice recondiționate cuprind dimensiunea profană a orașului, legăturile personale cu spațiul urban. Susțin că ambele construcții servesc drept axis mundi și demonstrez corespondența dintre arhitectii construcțiilor sacre și laice luând în considerare faptul că primul ridică biserici pentru a canaliza forțe supranaturale iar cel din urmă se supune voinței unei noi puteri capitaliste care idolatrizează câștigul pecuniar în detrimentul celui spiritual. Demonstrez că Londra nu este compusă dintr-o simplă înșiruire de evenimente, ci este percepută ca un centru energetic care pune stăpânire asupra imaginației locuitorilor într-o asemenea măsură încât continuumul urban se manifestă în obliterarea instanței temporale și în imuabilitatea atribuită metropolei.

Al treilea capitol, „Încălcarea granițelor toplingvistice prin reteritorializarea ironică a Londrei (*White Teeth* și *Small Island*)”, explorează Londra ca o metropolă reteritorializată de către imigranți. Termenul deleuzian de reteritorializare este folosit în această analiză pentru a mă referi la acțiunile de radieră și recartografiere inițiate de protagoniști la o scară mică în romane. Acest parcurs este ironic întrucât produce schimbări derizorii asupra imaginii Londrei, însă totuși evocă tensiunile ce stau la baza interacțiunilor spațiale dintre familia Jones, anglo-jamaicană, familia Iqbal, bengaleză, și familia Chalfen, de origine iudaică, în contextul Londrei multiculturale. În primul rând, utilizez conceptul de reteritorializare pentru a examina suprapunerea dimensiunilor culturale și spațiale, argumentând că imigranții reteritorializează Londra prin transferarea unor fragmente de memorie împrejurimilor. În al doilea rând, demonstrez că imigranții fac obiectul unui proces de deteritorializare intelectuală care se manifestă prin limbaj. În al treilea rând, analizez portretizarea spațiilor terțe și a non-locurilor, demonstrând că ambele instanțe spațiale sunt asociate cu problematica asimilării. De asemenea, observ că termenul de toplingbaj (“The Presencing of Place in Literature” 31) este doar menționat în topopoetica lui Moslund însă nu a fost explicat sau aplicat unor opere literare până în prezent. Dezvolt conotațiile termenului, analizând modul în care imigranții reinventează înfățișarea și limbajul noului mediu.

Primul subcapitol al capitolului trei, „«Un străin într-un ținut străin»: reteritorializarea spațiului public/domestic și recartografierea Londrei de către imigranți” (3.1) pornește de la ideea avansată de Jacques Derrida în *Monolingualism of the Other: or, The Prosthesis of Origin* (1998) conform căreia mintea poate fi percepută ca un teritoriu susceptibil a fi radiat și rescris. Ambele romane oferă exemple relevante de amnezie în ceea ce privește patria și hipermnezie referitoare la țara colonizatoare, ceea ce îngreunează integrarea. Susțin că pentru a trece granițele toplingvistice

și a începe procesul de reteritorializare, protagoniștii trebuie să stăpânească limbajul. Conceptul de „locuire” al lui Heidegger și poetica spațiului propusă de Gaston Bachelard prevalează și argumentez faptul că pe parcursul peregrinărilor personajelor, raționamentul din spatele acțiunilor lor este constituit de ideea de locuință, un refugiu maternal care este echivalent din punct de vedere ontologic cu ideea de patrie. Locuințele sunt folosite în ambele instanțe ca microcosmosuri. De exemplu, în *Small Island*, Hortense este incapabilă să navigheze spațiul public și privat fără ajutor din cauza accentului pronunțat și perimat. Din contră, generația de imigranți născută pe teritoriul britanic se integrează cu ușurință. În *White Teeth*, Millat se adaptează la o pletoră de dialecte și situații, inventează o nouă limbă pe care o numește Raggastani și are astfel putere asupra străzilor periferice din Londra de nord-vest.

Cel de-al doilea subcapitol al capitolului trei, „Spații terțe și non-locuri în Londra multiculturală” (3.2), explorează forma fluctuantă a Londrei care produce spații hibride. Demonstrez că spațiile terțe și non-locurile sunt intrinsec legate de problematica asimilării. În acest sens, Expoziția Imperiului Britanic este un spațiu terț simbolic, capabil să acomodeze simulări ale celuilalt, perceput doar în termeni mercantili, în timp ce proiectul FutureMouse© anticipează riscul transformării Londrei într-un simplu spațiu globalizat de tranzit proiectat să acomodeze zone neutre de comunicare și consum. De asemenea, examinez contrastul topografic dintre nordul/sudul, estul/vestul, centrul/periferia Londrei ca puncte cardinale de importanță crucială. Protagonii gravitează spre centrul Londrei însă rămân în zonele periferice. Mai mult, demonstrez că există un contrast între nord-vestul liberal al Londrei, reprezentat de Willesden, și sud-vestul Londrei, portretizat de cartierul Lambeth, care poartă o amprentă religioasă. Prin observarea efectului deteritorializării minții imigranților asupra navigării străzilor Londrei și reteritorializarea ulterioară a peisajului urban, Londra evoluează spre eterogenitate, hibriditate și maleabilitate spațială.

Capitolul patru, „Habitat entropic și dreptate spațială în Londra gentrificată (*Mother London* și *High-Rise*)”, propune o schimbare de perspectivă de la presupusa amenințare teritorială pe care o constituie imigranții la rănilor din țesutul urban cauzate de gentrificare. Folosesc conceptul de spațiu interior, descris ca un spațiu ce reflectă viața lăuntrică a locuitorilor, pentru a demonstra că ambele romane conturează efectele disoluțiilor spațiale. Nivelul material și cel psihologic al orașului sunt interconectate. În acest sens, Lefebvre observă natura productivă a spațiului și Bourdieu dezvoltă ideea că această abilitate de a modela spațiul, de a poseda capital spațial, rezultă în habitus. Propun conceptul original de „habitus entropic” pentru a mă referi la spațiul social în

care regenerarea urbană a produs o stare de anomie și scindare între clasele sociale în conformitate cu principiul entropiei care configurează universul în viziunea lui Michael Moorcock și J.G. Ballard. Conceptul de „dreptate spațială” a lui David Harvey și Edward Soja, care a început a fi utilizat în critica literară recent, completează demersul de a analiza legătura dintre memorie și peisajul urban în contextul mai larg al unei geografii injuste la nivel global și local.

În primul subcapitol al celui de-al patrulea capitol, „Noul val de călătorii în spațiile interioare vătămate din Londra de Est și Londra de Vest” (4.1), analizez noul strat arhitectural adăugat la palimpsestul Londrei odată cu alegerea prim-ministrei Margaret Thatcher care a văzut oportunitatea de a transforma clădirile din East End afectate de bombardament în zone rezidențiale sau clădiri de birouri corporative. Demonstrez că procesul de comodificare a Londrei sub forma simulărilor urbane împreună cu imaginea clădirilor turn par a fi în concordanță cu viitorul preconizat de J.G. Ballard în măsura în care peisajul urban dezrădăcinat este portretizat ca fiind alienat de trecutul său și dirijat de interese personale în defavoarea unei experiențe colective. Lipsa dreptății sociale este răspândită ca rezultat al luptei de clasă, straturile inferioare ale clasei de mijloc forțând granițele alocate în orașul vertical din romanul *High-Rise*. Din contră, clasa socială superioară se angajează în politica de evacuare a claselor inferioare și de demolare a clădirilor seculare pentru a construi zgârie-nori. Susțin că romanele ilustrează spații interioare în care mintea și orașul fuzionează, de unde și predispoziția către afișarea unei configurații urbane eclectice care se transpune în psihopatologie. Habitusul care rezultă este entropic având în vedere că noțiunea de oraș palimpsest implică un ciclu de distrugere și reconstrucție.

Cel de-al doilea subcapitol al capitolului patru, „Reconstrucții urbane și gentrificarea ca invazie: spații acustice, vizuale și cognitive” (4.2) examinează triada peisajului urban, peisajului mental și a peisajului auditiv cu referire la principiul entropiei în încercarea de a investiga efectele proiectelor infrastructurale de a revitaliza Londra descrise anterior în contextul în care gentrificarea este fie exacerbată în romanul *High-Rise*, fie înfruntată în romanul *Mother London*. Demonstrez că ambele romane pun în evidență centralitatea deținerii unei proprietăți. În conformitate cu noțiunea de entropie, ambele romane anticipează randamentul negativ al clădirilor turn, care întrunesc condițiile de a degenera în viitoare cartiere sărace. Personajele interacționează indirect prin sunete. Acestea sunt în rezonanță cu sonoritatea și forfota orașului, lăsându-se purtate de frenezia citadină. Astfel sunetele își găsesc ecoul în arhitectură iar arhitectura devine sunet. Conceptul de „dreptate spațială” este utilizat în *Mother London* cu referire la disensiunea cauzată de politica ce favorizează

clasele sociale superioare cu prețul excluderii spațiale a unor grupuri sociale sau etnice. În *High-Rise*, conceptul se aplică perturbărilor ce iau o dimensiune apocaliptică ca urmare a stratificării sociale în alegoria clădirii turn. Ambele instanțe evidențiază modul în care regenerarea urbană a Londrei poate determina conflicte ce au repercursiuni mai profunde decât simpla reconfigurare spațială și modificare superficială ale esteticii orașului. Demonstrez că în timp ce în romanul *High-Rise* desconsiderarea trecutului în încercarea de a elimina palimpsestul memoriilor integrat în țesutul urban rezultă în obliterarea întregii structuri, în *Mother London* gentrificarea este recunoscută drept o forță nocivă și este contrabalansată de valorizarea memoriei și a mitului. Prin urmare, în locul disonanței experimentate de locuitori în clădirea turn heterotopică pe parcursul demersului individual de urmărire a dreptății spațiale, polifonia colectivă a memoriei și a mitului în Londra ilustrată de Michael Moorcock asigură longevitatea orașului.

Capitolul cinci, „Londra, un spațiu al terorii? (*Saturday* și *The Good Terrorist*)”, explorează spațiile publice și private din Londra aflate sub amenințarea terorismului. Analizez palimpsestul traumelor fizice cauzate peisajului urban și a traumelor psihologice resimțite de insurgenții care amenință ceea ce protagoniștii valorizează mai presus de orice – securitatea propriei case. Susțin că ambele romane urmăresc legăturile dintre spațiile publice și private care devin analoage sub presiunea transformărilor urbane. Fac trimitere la conexiunea dintre spațialitate și terorism, având ca fundament teoriile lui Jean Baudrillard și Slavoj Žižek cu privire la proliferarea simulărilor și a spectacolului urban declanșată de portretizarea în mass media a disoluțiilor violente ale orașului. De asemenea, folosesc teoria lui Bachelard privind spațiile publice care sunt pătrunse de caracteristicile spațiilor private, precum și conceptul de „rană dublă” propus de Cathy Caruth care scoate în evidență nevoia compulsivă de a repeta evenimentele traumatice. Continui cu ideea fetișizării proprietății, demonstrând că deținerea, revendicarea sau distrugerea clădirilor oferă autoritate personajelor.

Primul subcapitol al capitolului cinci, „Orașul specular în spațiile private” (5.1), investighează casa amplasată în Londra de Sud-Vest, pe strada Old Mill, numărul 43, care devine sediul unei organizații comuniste, în contrast cu acapararea spațiului domestic situat în Fitzrovia, Londra Centrală, care reflectă anxietățile cu privire la atacurile teroriste în spațiul public. Propun conceptul de specularitate urbană pentru a explora relația dintre minte și oraș în contextul mai larg al caracterului spectacular al orașului, situat între realitate și simulare, recompus și descompus de către memorii conflictuale. Originile termenului „specularitate” rezidă în conceptul de imagine

speculară introdus în psihanaliză de Jacques Lacan și este folosit în această teză de doctorat cu referire la proiectarea psihicului în infrastructura orașului, precum și la importanța arhitecturii și a controlului teritorial în dezvoltarea unui psihic care este predispus la propagarea terorii sau susceptibil să fie afectat de acest fenomen. Pentru a sprijini această interpretare a celor două romane, analizez imaginea casei fie transpusă în contiguitate cu reprezentări ale mizeriei și un vocabular scatologic, menite să dezvăluie problemele refulate ale unei societăți divizate, fie în termenii opulenței care ignoră problemele orașului privind gentrificarea și disoluțiile urbane. De asemenea, memoriile atacurilor teroriste, privite drept o formă recentă de conflict armat, sunt interpretate în concordanță cu viziunea lui Halbwachs referitoare la memorie ca un fenomen care creează coeziune socială. Imaginea clădirii turn panoptice din Fitzroy Square și a „marelui continuum carceral” (Foucault 289) propagat de grupul extremist înfățișează o reprezentare foucauldiană a monitorizării și a controlului.

Cel de-al doilea subcapitol al capitolului cinci, „Orașul spectacular în spațiile publice” (5.2) explorează transformările Londrei în relație cu experiențele protagoniștilor. În concordanță cu noțiunea de specularitate urbană, se conturează o oglindire a orașului și a minții care implică atât complicitatea memoriei cât și a metamorfozelor spațiale în atacurile teroriste. Folosesc conceptul de memorie culturală introdus de Jan Assmann pentru a mă referi la posibilitatea de redempțiune prin artă întrucât interesul sau dezinteresul față de literatură determină fie o căutare a soluțiilor urbane, fie alegerea disoluțiilor urbane. Susțin că Londra este construită ca un oraș guvernat de simulări și disimulări, un spațiu teatral în concepția lui Baudrillard și Žižek. De asemenea, aplic ideea lui Georg Simmel privind impactul orașului asupra vieții mentale. Persistența memoriei asigură caracterul transistoric al Londrei, un oraș conceput ca un palimpsest.

Această cercetare contribuie la extinderea noului domeniu al geocriticii și al studiilor literare privind spațialitatea prin elaborarea și dezvoltarea unor concepte originale (mitopos, mnemotopos, topolimbaj, habitus entropic, oraș spec(tac)ular) care efectuează o corespondență între spațiile reale și ficționale și memorie în contextul regenerării urbane. Explorarea regenerării urbane, manifestată în proiectele de reconstrucție din districtele Londrei afectate de război și sărăcie, cu o atenție deosebită acordată repercurșiunilor spațiale și sociale, în reteritorializarea Londrei de către imigranți, în gentrificarea care creează un habitus entropic și în metamorfozele produse de atacurile teroriste, facilitează o perspectivă transistorică asupra Londrei ca un palimpsest supus unei obliterări și rescrieri ciclice. Cartografierea orașului textual operează ca un

element structurant datorită capacității acestui procedeu de a revela o abundență de versiuni ale orașului încadrate de un singur spațiu. Caracterul inovator al acestei teze de doctorat constă în faptul că inițiază incursiuni narative în orașul textual cu scopul de a oferi soluții uneia dintre cele mai presante problematice de actualitate cu care se confruntă referentul acestuia, și anume transformarea radicală a infrastructurii și a dinamicii sociale. Londra este percepută ca fiind înzestrată cu o spațialitate transgresivă, comparabilă cu un palimpsest a cărui permanență se întemeiază pe numeroasele niveluri de semnificație ascunse în structura acestuia. În acest mod, Londra funcționează ca o arhivă a memoriilor și un catalizator al reacțiilor psihologice, generând o conștiință geografică, ca un pilon al structurii narative și ca o sursă a numeroase geografii imaginare.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Surse primare

- Ackroyd, Peter. *Hawksmoor*. London: Penguin, 2010.
- Ballard, J.G. *High-Rise*. New York: Norton, 2012.
- Lessing, Doris. *The Good Terrorist*. New York: Vintage, 1985.
- Levy, Andrea. *Small Island*. London: Tinder Press, 2017.
- Lively, Penelope. *City of the Mind*. London: Penguin, 1992.
- McEwan, Ian. *Saturday*. London: Jonathan Cape, 2005.
- Moorcock, Michael. *Mother London*. London: Orion Publishing Group, 2016.
- Smith, Zadie. *White Teeth*. New York: Vintage, 2001.

Surse secundare

- Assmann, Aleida. *Cultural Memory and Western Civilization: Functions, Media, Archives*. New York: Cambridge University Press, 2011.
- Augé, Marc. *Non-Places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. Tr. John Howe. London and New York: Verso, 1995.
- Bachelard, Gaston. *The Poetics of Space*. Tr. Maria Jolas. Boston: Beacon Press, 1994.
- Baudrillard, Jean. *Simulacra and Simulation*. Tr. Sheila Faria Glaser. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2006.
- Bhabha, Homi. "Reinventing Britain: A Forum: The Manifesto." *Wasafiri*. vol. 14, no. 29, 1999, 38–39.
- . "The Third Space." *Identity: Community, Culture, Difference*. Ed. Jonathan Rutherford. London: Lawrence & Wishart, 1990, pp. 207-21.
- Bourdieu, Pierre. *The Logic of Practice*. Tr. Richard Nice. Stanford: Stanford University Press, 1992.
- Boyer, Christine. *The City of Collective Memory*. Massachusetts: MIT Press, 1994.

- Brosseau, Marc. "Geography's Literature." *Progress in Human Geography*, vol 18, no. 3, 1994, 333–53.
- Caruth, Cathy. *Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History*. Baltimore: John Hopkins University Press, 2016.
- Certeau, Michel de. *The Practice of Everyday Life*. Tr. Steven Rendall. Berkeley: University of California Press, 1984.
- Chalupský, Petr. "Voyeurs and Walkers in the Simultaneous City – Penelope Lively's *City of the Mind*." *Hradec Králové Journal of Anglophone Studies*. Volume 1, 2014. 13-24.
- Coverley, Merlin. *Psychogeography*. Harpenden: Pocket Essentials, 2006.
- Ciugureanu, Adina. "Interdisciplinary Approaches to Cityspace: From the Postmodern to the Global City". *Nordsci International Conference on Social Sciences*. Sofia: Saima Consult ELT. Book 2, Vol. 2. 2019: 51-58
- . "Hybrid Centres of Modernity in the Early Twentieth Century: Dublin and Bucharest." *International Multidisciplinary Scientific GeoConference (SGEM) 2019 Conference Proceedings*, Issue 6.1. 149-56.
- Crosthwaite, Paul. *Trauma, Postmodernism, and the Aftermath of World War II*. New York: Palgrave, 2009.
- Darici, Katuscia. "'To Draw a Map Is To Tell a Story': Interview with Dr. Robert T. Tally Jr. On Geocriticism." *Forma*, vol. 11, 2015, 27–36.
- Debord, Guy. "Report on the Construction of Situations and on the Terms of Organization and Action of the International Situationist Tendency." *Guy Debord and the Situationist International*. Ed. Tom McDonough. Cambridge and London: MIT Press, 2002. 29–50.
- Deleuze, Gilles and Félix Guatarri. (1980). *A Thousand Plateaus. Capitalism and Schizophrenia*. Tr. Brian Massumi. London and New York: Continuum Publishing Company, 2004.
- Derrida, Jacques. *Monolingualism of the Other: or, The Prosthesis of Origin*. Tr. Patrick Mensah. Stanford: Stanford University Press, 1998.
- Dreyer, Dagmar. "London at the Millennium: Imaginary Constructions of the City in Zadie Smith's *White Teeth* and Diran Adebayo's *My Once Upon a Time*." *(Re-)Mapping London: Visions of the Metropolis in the Contemporary Novel in English*. Ed. Vanessa Guignery. Paris: Éditions Publibook, 2008, pp. 169-186.
- Eco, Umberto. *Six Walks in the Fictional Woods*. Harvard: Harvard University Press, 1994.

- Eliade, Mircea. *The Sacred and the Profane: The Nature of Religion*. Tr. Williard R. Trask. New York: Harcourt, 1987.
- . *Cosmos and History: The Myth of the Eternal Return*. Tr. Williard R. Trask. New York: Harper & Brothers, 1954.
- Erl, Astrid. *Memory in Culture*. Tr. Sara B. Young. New York: Palgrave Macmillan, 2011.
- Evans, Dylan. *An Introductory Dictionary of Lacanian Psychoanalysis*. London and New York: Routledge, 1996.
- Frayn, Andrew. ““Now – Well, Look at the Chart”: Mapping, Maps and Literature.” *Mapping Across Academia*. Eds. Stanley D. Brunn and Martin Dodge. Berlin: Springer, 2017. 259–86
- Freud, Sigmund. *Civilization and Its Discontents*. Tr. Joan Riviere. New York: Dover Publications, 1994.
- Foucault, Michel. *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. Trans. A. Sheridan. London: Penguin Books, 1977.
- . “Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias.” *Diacritics* 16, Spring 1986, 22–27.
- Francis, Samuel. *The Psychological Fictions of J.G. Ballard*. London and New York: Continuum International Publishing Group, 2011.
- Gibson, Jeremy, and Julian Wolfreys. *Peter Ackroyd: The Ludic and Labyrinthine Text*. New York: Palgrave, 2000.
- Greene, Gayle. *Doris Lessing: The Poetics of Change*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1997.
- Groes, Sebastian. *The Making of London: London in Contemporary Literature*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011.
- Halbwachs, Maurice. *The Collective Memory*. Tr. F.J. Ditter, Jr. and V.Y. Ditter. New York: Harper and Row, 1980.
- Hampshire, James. *Citizenship and Belonging: Immigration and the Politics of Demographic Governance in Postwar Britain*. London: Palgrave Macmillan, 2005.
- Harvey, David. *Social Justice and the City*. Athens and London: University of Georgia Press, 2009.
- . *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Cambridge and Oxford: Blackwell, 1990.

- Heidegger, Martin. "Building Dwelling Thinking." *Philosophy and the City: Classic to Contemporary Writings*. Ed. Sharon M. Meagher. New York: State University of New York Press, 2008.
- Huyssen, Andreas, *Present Pasts: Urban Palimpsests and the Politics of Memory*, Stanford: Stanford University Press, 2003.
- . *Twilight Memories: Marking Time in a Culture of Amnesia*. New York and London: Routledge, 1995.
- Jameson, Fredric. *Postmodernism, Or, the Cultural Logic of Late Capitalism*. Durham: Duke University Press, 1991.
- LaCapra, Dominick. "Trauma, Absence, Loss", *Critical Inquiry*, vol. 25, no. 4, 1999, 696-727.
- Lefebvre, Henri. *Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life*. Tr. Stuart Elden and Gerald Moore. London and New York: Continuum, 2004.
- . *The Production of Space*. Tr. Donald Nicholson-Smith. Oxford and Cambridge: Blackwell, 1991.
- Massey, Doreen. *For Space*. London: Sage Publications, 2005.
- . "A Global Sense of Place." *Space, Place, and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1994.
- Moretti, Franco. *Atlas Of the European Novel 1800-1900*. London and New York: Verso, 1998.
- . *Graphs, Maps, Trees: Abstract Models for a Literary History*. London and New York: Verso, 2005.
- Moslund, Sten Pultz. *Literature's Sensuous Geographies: Postcolonial Matters of Place*. New York: Palgrave Macmillan, 2014.
- . "The Presencing of Place in Literature: Toward an Embodied Topopoetic Mode of Reading." *Geocritical Explorations: Space, Place and Mapping in Literary and Cultural Studies*. Ed. Robert T. Tally Jr. New York: Palgrave MacMillan, 2011, pp. 29-46.
- Muñoz-Valdivieso, Sofía. "Metaphors of Belonging in Andrea Levy's *Small Island*". *Metaphor and Diaspora in Contemporary Writing*. Ed. Jonathan P. A. Sell. New York: Palgrave Macmillan, 2012. 99-116.
- Nora, Pierre. "Between Memory and History: *Les Lieux de Mémoire*", *Representations, Special Issue: Memory and Counter-Memory*, no.26, Spring, 1989, 7– 24.

- Onega, Susana. *Metafiction and Myth in the Novels of Peter Ackroyd*. Columbia: Camden House Publishing, 1999.
- Philips, Lawrence. *London Narratives: Post-War Fiction and the City*. London and New York: Continuum, 2006.
- Piatti, Barbara, et al. "Mapping Literature: Towards a Geography of Fiction." *Cartography and Art*. Eds. W. Catwright, G. Gartner and A. Lehn. Berlin: Springer, 2009. 177–92.
- Prieto, Eric. "Geocriticism, Geopoetics, Geophilosophy, and Beyond." *Geocritical Explorations*. London and New York: Routledge, 2013. 13-27.
- . *Literature, Geography and the Postmodern Poetics of Place*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013.
- Rodaway Paul. *Sensuous Geographies: Body, Sense, and Place*. London: Routledge, 1994.
- Scanlan, Margaret. *Plotting Terror: Novelists and Terrorists in Contemporary Fiction*. Charlottesville and London: University Press of Virginia, 2001.
- Simmel, Georg. "The Metropolis and Mental Life." *The Blackwell City Reader*. Eds. Gary Bridge and Sophie Watson. Oxford: Wiley-Blackwell, 2010. 103–110.
- Soja, Edward. *My Los Angeles: From Urban Restructuring to Regional Urbanization*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 2014.
- . *Postmetropolis. Critical Studies of Cities and Regions*. Oxford: Blackwell, 2000.
- . *Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory*. New York: Verso, 1989.
- . *Seeking Spatial Justice*. Minneapolis and London: University of Minnesota Press, 2010.
- . *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places*. Oxford: Blackwell, 1996.
- Tally, Robert T. Jr. "Introduction: On Geocriticism". *Geocritical Explorations: Space, Place and Mapping in Literary and Cultural Studies*. Ed. Robert T. Tally Jr. New York: Palgrave MacMillan, 2011. 1-12.
- . *Spatiality*. London and New York: Routledge, 2013.
- . "Adventures in Literary Cartography: Explorations, Representations, Projections." *Literature and Geography: The Writing of Space throughout History*. Ed. Emmanuelle Peraldo. Newcastle Upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2016. 20–36.

- Tew, Philip. "Exploring London in Ian McEwan's *Saturday* (2005): Trauma and the Traumatological, Identity Politics and Vicarious Victimhood." *London in Contemporary British Fiction: The City Beyond the City*. Eds. Nick Hubble and Philip Tew. London and New York: Bloomsbury, 2016. 17-34.
- Tuan, Yi-Fu. *Space and Place: The Perspective of Experience*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2001.
- Turchi, Peter. *Maps of the Imagination: The Writer as Cartographer*. San Antonio: Trinity University Press, 2004.
- Vlad, Eduard. *Autorship and Identity in Contemporary Fiction*. Constanta: Ovidius University Press, 2005.
- Westphal, Bertrand. *Geocriticism: Real and Fictional Spaces*. Tr. Robert T. Tally. New York: Palgrave Macmillan, 2011.
- Žižek, Slavoj. *Welcome to the Desert of the Real! Five Essays on September 11 and Related Dates*. London and New York: Verso, 2002.